

КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 378.4:34(066)

Андріанна Бадида

ДВНЗ “Ужгородський національний університет”,
викладач кафедри теорії та історії держави і права

Василь Лемак

ДВНЗ “Ужгородський національний університет”,
доктор юрид. наук, проф., член-кор.
Національної академії правових наук України,
завідувач кафедри теорії та історії держави і права

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ У ПРАВОВОМУ ВИМІРІ: ФОРМУВАННЯ КОНТУРІВ “ГЛОБАЛЬНОГО ПРАВА”

© Бадида А., Лемак В., 2017

Проаналізовано глобалізацію у правовій площині. Особливу увагу приділено проблемі впливу глобалізації на взаємодію міжнародного, європейського і національного правопорядків. Окремо проаналізовано діалог судових інстанцій різних правопорядків у аспекті аргументації їх рішень. Зроблено висновки щодо формування глобального міжнародного правопорядку, посилення регіональних (наднаціональних) правопорядків, вплив глобалізації на правосуддя.

Ключові слова: глобалізація; глобальне право; правосуддя; права людини.

Андріанна Бадида, Василь Лемак

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ В ПРАВОВОМ ИЗМЕРЕНИИ: ФОРМИРОВАНИЕ КОНТУРОВ “ГЛОБАЛЬНОГО ПРАВА”

Проанализировано глобализацию в правовой плоскости. Особое внимание уделено проблеме влияния глобализации на взаимодействие международного, европейского и национального правопорядков. Отдельно осуществлен анализ диалога судебных инстанций различных правопорядков в аспекте аргументации их решений. Сделаны выводы по формированию глобального международного правопорядка, усилению региональных (наднациональных) правопорядков, влиянию глобализации на правосудие.

Ключевые слова: глобализация; глобальное право; правосудие; права человека.

Andrianna Badyda,
State Enterprise “Uzhgorod National University”
Department of Theory and History of State and Law

Vasyl' Lemak
State Enterprise “Uzhgorod National University”
Department of Theory and History of State and Law
Sc. D., Prof.

GLOBALIZATION IN THE LEGAL PLANE: FORMING CONTOUR “GLOBAL LAW”

This article analyzes globalization in the legal plane. Particular attention is paid to the impact of globalization on the interaction of international, European and national law. Separately, an analysis of different dialogue courts of law and order in terms of reasoning their decisions. The conclusions about the formation of a global international rule of law, strengthening regional (supranational) law, the impact of globalization on justice.

Key words: globalization; global law; justice; human rights.

Постановка проблеми. Питання впливу глобалізації на правовий розвиток людської цивілізації є важливим і актуальним з огляду на низку доводів. По-перше, сутність глобалізації змінюється і сьогодні вона істотно відрізняється від того, що позначали цим терміном півстоліття тому. В динамічному аспекті глобалізація є процесом (не станом), який розвивається за власними правилами і закономірностями. По-друге, вплив глобалізації на право (так само, як і на економіку та інші сфери) є визначальним і домінуючим фактором його розвитку, коли правопорядки різних рівнів взаємодіють за принципово іншими механізмами, створюючи нову правову реальність.

Аналіз дослідження проблеми. Окремі аспекти цієї проблеми досліджено в працях С. О. Болдіжар, О. Я. Бариської (вплив глобалізації на форму правління) [1], О. А. Антонюк (вплив глобалізації на судову владу) [2], Т. Б. Чубко (вплив глобалізації на сучасну державу і право) [3], Л. О. Васечко (вплив глобалізації на права людини) [4], О. В. Лемака (вплив глобалізації на функції держави). Однак наведене не заперечує своєчасності та доцільності дослідження цієї теми.

Мета цього дослідження – окреслення розуміння глобалізації та її впливу на правовий простір, взаємостосунки між трьома рівнями правопорядків (національні, регіональні та міжнародні).

Виклад основного матеріалу. *Поняття глобалізації.* Сучасний світ є багато в чому глобалізованим світом, який зазнав істотних змін протягом останніх 60–70 років. Термін “globalization” уперше зафіксовано, коли Теодор Левітт (професор Гарвардської школи бізнесу) в 1983 р. опублікував статтю “Глобалізація ринків”. У статті, зокрема, указувалося, що потужна сила рухає світом до “звуження спільноти, і цією силою є технологія”, яка створює нову економічну реальність, “появу глобальних ринків стандартизованих споживчих товарів у неймовірних раніше масштабах”, до того ж “зникли звичні відмінності в національних або регіональних перевагах” [5].

Глобальний ландшафт планети змінюється. У 2017 р. у світі нараховується 197 суб’єктів, яких ООН визнає як “договірну сторону” (незалежну юрисдикцію з правом ратифікації) у багатосторонніх міжнародних договорах: 193 держави-члени ООН, острови Кука і Ніуе, Ватикан і Палестина. Протягом ХХ століття їхня кількість зросла, однак нагадаємо, що в кінці XV ст. лише в Європі таких “суверенних юрисдикцій” нараховувалося понад 500 [6, с. 4].

З одного боку, сьогодні глобалізація сприймається як головна рушійна сила прогресу, яка забезпечить економічне процвітання народам усього світу, а з іншого боку – як “джерело всіх

сучасних бід”. Професор Університету Хітотсубаші Морімура Сусума (Японія) обстоював думку про те, що глобалізація, під якою розуміють міжнародний розвиток вільної ринкової економіки, принесе культурне процвітання. На його думку, глобалізація – це процес, в якому люди, гроші та інформація рухаються усім світом через національні кордони, роблячи суспільства водночас як схожими, так і різними; тому глобалізація несумісна з державною промисловою монополією, вимушеним розвитком і примусовим нав’язуванням певних цінностей [7, с. 298–299].

Попри різноманітність сприйняття, як зазначено в доповіді “Справедлива глобалізація: створення можливостей для всіх” (2004 р.), існує консенсус з приводу того, що ключові характеристики глобалізації пов’язані з лібералізацією міжнародної торгівлі, розширенням прямих іноземних інвестицій, виникненням масивних транскордонних фінансових потоків, внаслідок чого конкуренція на глобальних ринках різко посилилася. Також широко визнають, що це стало наслідком об’єднаного ефекту двох основних факторів: політичних рішень, спрямованих на зменшення національних перешкод на шляху міжнародних економічних угод, і впливу нових технологій, особливо в сфері інформатики і зв’язку. Вплив нової технології також надав особливого характеру нинішньому процесу глобалізації порівняно з подібними епізодами у минулому. Значно зменшені природні перешкоди часу і простору. Різко знизилась вартість переміщення інформації, людей, товарів і капіталів по всьому світу, глобальні комунікації стали дешевими і миттєвими та ще більше дешевшають і пришвидшуються. Це істотно розширило можливості для здійснення економічних угод у всьому світі. Ринки тепер можуть бути глобальними за масштабом і містити все ширший асортимент товарів і послуг [див.: 8]. Відтак, глобалізація стала наслідком двох основних факторів: а) політичних рішень; б) впливу нових технологій.

Розуміння сутності глобалізації на сучасному етапі проявилось у доповіді Генерального секретаря ООН за 2016 р., у якій зазначено: “Минулі десятиліття були часом тектонічних зрушень і кардинальних перемін. Глобалізація відкрила масу нових можливостей для процвітання і формування почуття спільності всього світу і людства. Однак разом з більш широкими можливостями з’явилися і додаткові небезпеки, і непередбачені проблеми. Через кордони стали безперешкодно переміщатися не тільки товари і люди, але і хвороби, озброєння і екстремістська пропаганда. Події, що відбуваються в одній частині світу, позначаються на всій планеті. Протягом десятиліття сталася низка криз, які мали глобальні наслідки, починаючи з фінансової, продовольчої і паливної кризи і закінчуючи заворушеннями, що охопили регіон Близького Сходу і Північної Африки. Ці провали відволікали ресурси від процесу розвитку, примушуючи витратити кошти на врегулювання криз, і багаторазово посилювати почуття побоювання і тривоги в багатьох країнах... Це було перше десятиліття розквіту соціальних мереж...” [9, с. 4].

Глобалізація як процес істотно впливає на світовий та національні правопорядки, змінюючи багато в чому сутність цих явищ. Вплив глобалізації на взаємодію міжнародного і національних правопорядків проявляється у різних площинах.

1. Становлення глобального міжнародного правопорядку. Глобалізація права започаткована від дати “відбудови” того, що називається сучасне міжнародне право: йдеться про документ з назвою “Атлантична хартія”, який ухвалили прем’єр-міністр Великої Британії Уїнстон Черчилль і президент США Франклін Делано Рузвельт 14 серпня 1941 р. на борту корабля ВМС США “Атланта”. У восьми ключових пунктах сформульовано основні цілі та принципи устрою світу після закінчення війни. Особливо треба відзначити 4-й пункт, згідно з яким Сполучені Штати та Велика Британія “будуть із належною повагою до своїх зобов’язань прагнути того, щоб сприяти забезпеченню всім державам, великим чи малим, переможцям або переможеним, рівного доступу до торгівлі і сировинних запасів світу, необхідних для їх економічного процвітання” [10, с. 23].

Саме в період після Другої світової війни міжнародне право перетворилось на міжнародний правопорядок, який функціонує і відрізняється від попередніх моделей кількома базовими ознаками:

1) міжнародне право стало великою мірою “універсальним” правом для всіх держав і народів. Якщо за загальним правилом дія міжнародних договорів на території конкретної держави зумовлена ратифікацією їх національним законом, то дія загальновизнаних принципів

міжнародного права (так само, як і звичаєвого міжнародного права) безпосередньо поширюється на території національних держав незалежно від факту ратифікації відповідних договорів цими державами (наприклад, конвенція про геноцид 1948 р.);

2) окрім того, міжнародне право набуло нормативного розвитку, вбираючи загальнолюдські цінності та виступаючи нормативним імперативом для стосунків між державами (Статут ООН 1945 р., Загальна декларація прав людини 1948 р., два пакти про права людини 1966 р.);

3) міжнародний правопорядок отримав власну організаційну інфраструктуру у вигляді ООН, інших глобальних міжнародних організацій, постійних і тимчасових судових органів. Міжнародне правосуддя як феномен починалося в 1919 р. на Паризькій мирній конференції, коли було прийнято рішення про організацію Постійної палати міжнародного правосуддя (арбітражний суд), який був першим міжнародним судом на постійній основі. За задумом авторів, до складу такого суду повинен був обиратися один представник від кожної держави, яка входила до складу арбітражного суду. Практично Постійна палата міжнародного правосуддя розпочала свою діяльність у 1922 р. і працювала в Нідерландах до 1940 р., до вторгнення нацистської Німеччини. Загалом 45 держав заявили про визнання обов'язкової юрисдикції палати. Останню сесію Палата провела в жовтні 1945 р., а в 1946 р. формально припинила свою діяльність. Досвід її роботи враховано під час створення Міжнародного суду ООН, правонаступником якого він і став. Сьогодні Міжнародний суд є головним судовим органом ООН [11, с. 172, 174]. Однак лише з 1985 р. кількість справ, переданих на розгляд Міжнародного суду ООН, почала збільшуватися, у його порядку денному щорічно понад десяти справ (ця кількість різко збільшилася до 25 в 1999 р.). Така кількість може видатися скромною, однак нагадаємо, що, оскільки кількість потенційних заявників значно менша, ніж у національних судах (лише близько 210 держав і міжнародних організацій мають доступ до цього Суду), кількість справ, звичайно, невелика порівняно з кількістю справ, які розглядають національні суди [12].

Окрім Міжнародного суду ООН, діяльність здійснювали й інші міжнародні судові установи, зокрема: Міжнародний кримінальний суд, створений на підставі Римського статуту (понад 120 держав є учасниками); Спеціальний суд щодо Сьєрра-Леоне, Міжнародний кримінальний трибунал щодо Руанди, Міжнародний трибунал щодо Югославії.

Наведені інституційні феномени Браян Таманага слушно сприймає як формування “глобальної правової інфраструктури”. На його думку, розширення міжнародно-правової нормативної бази супроводжується активізацією міжнародних правозастосовних інституцій, передусім міжнародних судів. Міжнародне право посилюється як у сфері публічного права, так і в сфері приватного права. Разом із тим, твердити без застережень про “верховенство” міжнародного права дещо передчасно. Суб'єкти міжнародного права (і великі держави, і так звані “держави-ізгої”) нерідко порушують норми міжнародного права, коли йдеться про їхні “власні інтереси” чи збереження режиму. Головною опорою міжнародного права залишається “реальна політика” [13, с. 147].

Однак необхідно погодитися з думкою про “відставання глобалізації права від глобалізації ринкової економіки” і невідповідність глобального права, що формується, всім вимогам ідеалу верховенства права. Державам без ефективного і належно оформленого правопорядку глобалізаційні процеси не тільки не принесуть економічної вигоди, а й можуть спричинити економічну шкоду [14, с. 238].

2. Віртуалізація правового простору в світі. Новітні засоби комунікацій (особливо Інтернет) поступово витворюють де-факто нове розуміння простору, в якому здійснюється людська поведінка і який поступово стає предметом правового регулювання. За допомогою кіберпростору люди можуть знайти один одного, спілкуються і організуються приватні особи та спільноти, ведеться бізнес. Як зазначено в “Окінавській хартії глобального інформаційного суспільства” (2000 р.), інформаційно-комунікаційні технології є одним із найважливіших факторів, які впливають на формування суспільства XXI ст. Їх революційний вплив торкається способу життя людей, їх освіти і роботи, а також взаємодії уряду і громадянського суспільства [15].

Кіберпростір дає змогу перебудувати сучасну державу, зробити її відкритішою та ефективнішою. Електронні комунікації дозволяють державі, її органам влади здійснювати

управління, а з іншого боку – контролювати її з боку суспільства (“електронний уряд”). Здійснення прав людини також повноцінно розгортається у межах віртуального простору. Лише за одне десятиліття кількість користувачів світового павутиння збільшилася із 360 мільйонів до 2 млрд осіб.

З іншого боку, кіберпростір стає інструментом (і водночас місцем) вчинення правопорушень. Міжнародні злочинні групи вчиняють кібератаки для нападу на стратегічно важливу інфраструктуру сучасних держав. Тому в сучасному світі безпека держави набула додаткового виміру, яким, поряд із сушею, водним, повітряним простором, є кіберпростір. У 2016 р. вперше в історії за допомогою кібератаки Росія намагалася вплинути на хід виборчої кампанії в США.

3. Вибудовування європейського та інших регіональних наднаціональних правопорядків. Європейський континент сьогодні є яскравим прикладом створення потужного наднаціонального правопорядку в межах Європейського Союзу (28 держав) й окремо – в межах Ради Європи (47 держав). У ч. 3 статті 6 Договору про Європейський Союз вказано, що “основні права, як вони гарантовані Європейською конвенцією з прав людини та основоположних свобод і як вони впливають із спільних конституційних традицій держав-членів, становлять загальні принципи права ЄС”. Це означає, що значною мірою обидва названі правопорядки ґрунтуються на спільних правових принципах, як вони визначені в Європейській конвенції з прав людини 1950 р. (далі ЄКПЛ). Європейський Союз на основі Лісабонського договору 2007 р. сформував цілісну інституційно-владну систему, в якій окремі владні органи отримують безпосередню легітимацію з боку народів (виборців) держав-учасників ЄС. Європейський Суд з прав людини у Страсбурзі, заснований на ЄКПЛ у 1959 р., до 2016 р. виніс близько 19 500 рішень (понад чверть із них стосувалася двох держав – Туреччини (3270) та Італії (2351)). З цієї кількості рішень у 84 % встановлено порушення хоча б однієї статті ЄКПЛ з боку держави-відповідача. Протягом вказаного періоду Суд розглянув загалом 712 600 заяв. Більше ніж 40 % порушень, встановлених Судом, стосувалися ст. 6 ЄКПЛ (права на справедливий суд), зокрема справедливого судового розгляду (17,35 %) або тривалості провадження (21,34 %) [16].

5 квітня 2013 р. учасники переговорів від Європейського Союзу і Ради Європи завершили підготовку проекту угоди про приєднання ЄС до Європейської конвенції про права людини. Однак 18 грудня 2014 р. Європейський Суд справедливості у Люксембурзі на запит Європейської комісії (“Чи є проект угоди, що передбачає приєднання Європейського Союзу до Європейської конвенції про захист прав людини і основних свободи [підписаної в Римі 4 листопада 1950 р. (“ЄСПЛ”)] сумісний з Договорами?) виніс негативний висновок про приєднання Європейського Союзу до Європейської конвенції, оскільки це дало б зовнішньому органу влади повноваження переглядати застосування законодавства ЄС, в результаті чого процес приєднання було зупинено. Суд указав на те, що “установчі договори ЄС, на відміну від звичайних міжнародних договорів, встановили новий правовий порядок, який має свої власні установи, в інтересах яких держави-члени обмежують їх суверенні права у все більш широких галузях, а також суб’єктів, які включають в себе не тільки ті держави, а й їхніх громадян”. Зважаючи на це, ЄС слід вважати “новим видом правового порядку” з “власними конституційними рамками і основоположними принципами, особливо складною організаційною структурою і повним набором правових норм для забезпечення його функціонування”, а тому приєднання до ЄКПЛ матиме наслідки для нього (пункти 157–158 рішення) [17]. Суд справедливості Європейського Союзу (The Court of Justice of the European Union), який складається з двох установ (Суд справедливості (Court of Justice) і Загальний суд (General Court)), розглянув у 2016 р. 1 628 справ [18].

4. Діалог національних і міжнародних судових юрисдикцій. Ми згодні з думкою, що висловила Матільда Коген із Колумбійського університету (США), яка в доповіді “Верховенство права як верховенство доводів” проголосила ключову ідею: юридичний обов’язок обґрунтування слід визнати головним компонентом верховенства права в сучасних правових системах [19, с. 298–299]. Якраз у питанні обґрунтування судового рішення діалог національної та міжнародної юрисдикції є інтенсивним і посилюється в останні десятиліття.

Декілька прикладів. У постанові в справі про тлумачення статті 11 Конституції (постійний нейтралітет) від 2 травня 2017 р. Конституційний Суд Молдови мотивувальну частину виклав з

посиланням на такі міжнародні документи: а) звичаєве міжнародне право нейтралітету, яке сформувалося у XIX ст. і частково регламентовано в двох угодах, підписаних 18 жовтня 1907 р., на другій Гаагській конференції (п'ята Конвенція про права й обов'язки нейтральних держав і осіб у разі війни на суші; тринадцята Конвенція про права й обов'язки нейтральних держав у війні на морі); б) Договір про гарантування нейтралітету Швейцарії, встановленого в 1815 р., який підтверджено у статті 435 Версальського договору; в) Державний договір Австрії з чотирма державами 5 травня 1955 р.; г) резолюція Генеральної асамблеї ООН 1995 р. про визнання статусу нейтральної держави Туркменістану [20].

Європейський суд з прав людини більшість своїх рішень обґрунтовує з посиланнями на національне та міжнародне право. Ще в 1978 р. Європейський суд з прав людини у рішенні “Кйоніг проти Німеччини”, аргументуючи свою позицію, чітко висловився: “Здійснюючи свою контрольну функцію, Суд повинен брати в розрахунок завдання і цілі як Конвенції, так і правових систем держав-учасників” (пункт 89). Суддя Матшера в “окремій думці” до цього ж рішення ЄСПЛ сформулював значення порівняльно-правового методу ще рельєфніше. На його думку, автономне тлумачення означає, передусім, що положення міжнародної Конвенції не можна тлумачити лише посилаючись на той обсяг, який вони мають у внутрішньому праві зацікавлених договірних держав; швидше варто виходити, “по-перше, з цілей і системи Конвенції, а по-друге, із загальних принципів, які виводяться з сукупності національних правових систем” (рішення Суду Європейських співтовариств від 14 жовтня 1976 р.) [21]. Інакше кажучи, за положеннями, що розглядаються, необхідно шукати “спільний знаменник”, тобто за відсутності легального визначення в тексті самої Конвенції правомірно припустити, що таким є зміст, якого хотіли надати цим положенням договірні держави. Цей спільний знаменник можна знайти за допомогою порівняльного аналізу національних законодавств договірних держав. Тому в результаті такого дослідження ніколи не може з'явитися поняття, яке б повністю відрізнялося від того, що прийнято в правових системах цих держав [22].

Вплив глобалізації на правосуддя (зокрема, на аргументацію судових рішень і відповідно – на аргументацію заявлених до суду вимог) найочевидніше проявився в 1998 р. у справі “Курт проти Туреччини”. Заявниця, син якої зник за обставин, які становили загрозу для його життя, звернулася до Європейського суду з прав людини з проханням “сприйняти підхід Американського суду з прав людини у рамках положень Американської конвенції з прав людини, а також Комітету з прав людини ООН, який діє в рамках Міжнародного пакту про громадянські і політичні права...” [23]. Використання порівняльного методу в обґрунтуванні рішень є закономірним явищем для правосуддя в умовах глобалізації.

Висновки. На основі наведеного підкреслимо, що під глобалізацією, зважаючи на наведене, треба розуміти процес об'єднання людської цивілізації на засадах спільних правових цінностей та передових технологій. Спільні цінності створюють нові форми взаємодії міжнародного, наднаціонального (регіонального) і національного правопорядків, поступово витворюючи спільний правовий простір на глобальному рівні. А посилення міжнародного правопорядку поєднується з розвитком регіональних правопорядків, розширенням кіберпростору та інтенсивним діалогом судових юрисдикцій різних правопорядків. Все наведене свідчить про формування контурів “глобального права”, ґрунтованого на спільних правових цінностях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бариська Я. О. Вплив глобалізації на форму правління сучасної держави: до питання коригування обсягу поняття / Я. О. Бариська, С. О. Болдіжар, В. В. Лемак // *Публічне право*. – 2013. – № 4. – С. 188–195.
2. Антонюк О. А. Судова влада та правова глобалізація / О. А. Антонюк // *Гілея: науковий вісник*. – 2014. – Вип. 89. – С. 408–411.
3. Чубко Т. П. Глобалізація: поняття, вплив на сучасні державу і право / Т. П. Чубко // *Форум права*. – 2010. – № 1. – С. 396–405.
4. Васечко Л. О. Еволюція прав людини під впливом процесів глобалізації / Л. О. Васечко // *Форум права*. – 2010. – № 4. – С. 121–126.
5. *The globalization of markets. The ordore Levitt, Professor, Harvard University.*

Abstract from *Harvard Business Review*, May–June 1983, P. 92. 6. Chaturvedi Inakshi. *Globalization and Its Impact on State Sovereignty* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_249.pdf. 7. XXIV Конгрес із філософії права і соціальної філософії “Глобальна гармонія та верховенство права” // Вісник Академії правових наук України. – 2010. – № 1. – С. 289–302. 8. *Справедливая глобализация : создание возможностей для всех. Всемирная комиссия по социальным аспектам глобализации*. 2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org/public/russian/standards/reim/ilc/ilc92/pdf/rep-wc.pdf>. 9. Доклад Генерального секретаря о работе Организации. Организация Объединенных Наций. Нью-Йорк, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/206/04/PDF/N1620604.pdf?OpenElement>. 10. Леманн Ж.-П. Кто врятує глобалізацію? / Ж.-П. Леманн // Зовнішні справи. – 2013. – № 7. – С. 22–25. 11. Терещенко О. В. Глобалізація та її вплив щодо вирішення спорів інститутами міжнародного судочинства / О. В. Терещенко // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 65. – С. 172–180. 12. Укрепление и координация деятельности Организации Объединенных Наций в сфере верховенства права. Доклад Генерального секретаря. 6 August 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/452/73/PDF/N0845273.pdf?OpenElement>. 13. Браян Таманага. Верховенство права. Історія. Політика. Теорія / пер. з англ.; Таманага Браян. – К.: Видавн. дім “Кієво-Могилянська академія”, 2007. – 208 с. 14. Максимов С. И. Проблемы права и справедливости в условиях глобализации: XXII Всемирный конгресс по философии права и социальной философии / С. И. Максимов // Правоведение. – 2007. – № 1. – С. 237–245. 15. Окінавіська хартія глобального інформаційного суспільства (2000 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_163. 16. Overview 1959-2016 ECHR. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://echr.coe.int/Documents/Overview_19592016_ENG.pdf. 17. Opinion 2/13 of the Court (Full Court). 18 December 2014. InfoCuria – Case-law of the Court of Justice. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?doclang=EN&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=160882&occ=first&dir=&cid=240894>. 18. Annual Report. 2016 Court of Justice of the European Union Communications Directorate – Electronic Publications and Media Unit [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-04/ragp-2016_final_en_web.pdf. 19. XXIV Конгрес із філософії права і соціальної філософії “Глобальна гармонія та верховенство права” // Вісник Академії правових наук України. – 2010. – № 1. – С. 289–302. 20. Постановление Конституционного Суда Молдовы № 14 от 02.05.2017 г. о толковании ст. 11 Конституции (постоянный нейтралитет) (Обращение № 37b/2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=613&l=ru>. 21. Judgment of the Court of 14 October 1976. – LTU Luftransportunternehmen GmbH & Co. KG v Eurocontrol. – Reference for a preliminary ruling: Oberlandesgericht Düsseldorf – Germany. – Case 29-76 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A61976CJ0029>. 22. Кеніг (Konig) против Федеративной Республики Германии. Судебное решение от 28 июня 1978 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.echr.ru/documents/doc/2461483/2461483.htm>. 23. Курт (Kurt) против Турции. Судебное решение от 25 мая 1998 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://european-court.ru/uploads/ECHR_Kurt_v_Turkey_25_05_1998.pdf.

REFERENCES

1. Barys'ka Ya. O. *Vplyv hlobalizatsiyi na formu pravlinnya suchasnoyi derzhavy: do pytannya koryhuvannya obsyahu ponyattya* [The influence of globalization on the form of government of the modern state: the question of the adjustment of the concept]. *Publichne pravo*. 2013. Vol. 4. pp. 188–195.
2. Antonyuk O. A. *Sudova vlada ta pravova hlobalizatsiya* [Judiciary and legal globalization] *Hileya: naukovyy visnyk*. 2014. Vol. 89. pp. 408–411.
3. Chubko T. P. *Hlobalizatsiya: ponyattya, vplyv na suchasni derzhavu i pravo* [Globalization: concepts influence on modern state and law] *Forum prava*. 2010. Vol. 1. pp. 396–405.
4. Vasechko L. O. *Evolutsiya prav lyudyny pid vplyvom protsesiy hlobalizatsiyi* [Evolution of Human Rights under the influence of globalization] *Forum prava*. 2010. Vol.

4. pp. 121–126. 5. Theodore Levitt. *The globalization of markets*. Harvard University. Abstract from Harvard Business Review, May–June 1983. P. 92. 6. Chaturvedi Inakshi. *Globalization and Its Impact on State Sovereignty*. Available at: http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_249.pdf. 7. **XXIV Konhres iz filosofiyi prava i sotsial'noyi filosofiyi "Hlobal'na harmoniya ta verkhovenstvo prava"** [XXIV Congress of Philosophy of Law and Social Philosophy "Global Harmony and Rule of Law"] // Visnyk Akademiyi pravovykh nauk Ukrainy. 2010. Vol. 1. pp. 289–302. 8. *Spravedlyvaya hlobalyzatsyya: sozdanye vozmozhnostey dlya vsekh. Vsemyrnaya komysyya po sotsyal'num aspektam hlobalyzatsyy. 2004.* [Fair globalization: creating opportunities for all. World Commission on the Social Dimension of Globalization. 2004.]. Available at: <http://www.ilo.org/public/russian/standards/reim/ilc/ilc92/pdf/rep-wc.pdf>. 9. **Doklad Heneral'noho sekretarya o rabote Orhanyzatsyy. Orhanyzatsyya Ob'edynennukh Natsyy.** New-York, 2016. [Report of the Secretary-General on the work of the Organization. United Nations. New York, 2016.]. Available at: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/206/04/PDF/N1620604.pdf?OpenElement>. 10. Lemann Zh.-P. *Khto vryatuye hlobalizatsiyu?* [Who will save globalization?]. Zovnishni spravy. 2013. Vol. 7. pp. 22–25. 11. Tereshchenko O. V. *Hlobalizatsiya ta yiyi vplyv shchodo vyrishennya sporiv instytutamy mizhnarodnoho sudochynstva* [Globalization and its impact on institutions of international dispute resolution proceedings] Aktual'ni problemy derzhavy i prava. 2012. Vol. 65. pp. 172–180. 12. *Ukrepleny y koordynatsyya deyatel'nosti Orhanyzatsyy Ob'edynennukh Natsyy v sfere verkhovenstva prava. Doklad Heneral'noho sekretarya.* 6 August 2008. [Strengthening and coordinating the work of the United Nations in the field of the rule of law. Report of the Secretary-General]. Available at: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/452/73/PDF/N0845273.pdf?OpenElement>. 13. Brayan Tamanaha. *Verkhovenstvo prava. Istoriya. Polityka. Teoriya. Per. z anhl* [Rule of Law. History. Policy. Theory] Kiev, Vydavn. dim "Kyievo-Mohylans'ka akademiya". 2007. 208 p. 14. Maksymov S. Y. *Problemu prava y spravedlyvosty v uslovyakh hlobalyzatsyy: XXII Vsemyrnuy konhress po fylosofyy prava y sotsyal'noy fylosofyy* [Problems of law and justice in the conditions of globalization: XXII World Congress on the Philosophy of Law and Social Philosophy]. Pravovedenye. 2007. Vol. 1. pp. 237–245. 15. *Okinavs'ka khartiya hlobal'noho informatsynoho suspil'stva (2000 y.)*. [Okinavska khartia of the global informational suppositivstva]. Available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_163. 16. *Overview 1959-2016 ECHR*. Available at: http://echr.coe.int/Documents/Overview_19592016_ENG.pdf. 17. *Opinion 2/13 of the Court (Full Court)*. 18 *Annual Report. 2016 Court of Justice of the European Union Communications Directorate – Electronic Publications and Media Unit*. Available at: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?doclang=EN&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=160882&occ=first&dir=&cid=240894>. 19. **XXIV Konhres iz filosofiyi prava i sotsial'noyi filosofiyi "Hlobal'na harmoniya ta verkhovenstvo prava"** [XXIV Congress of the Philosophy of Law and Sociological Philosophy "Global Harmony and the Rule of Law"] // Visnyk Akademiyi pravovykh nauk Ukrainy. 2010. Vol. 1. pp. 289–302. 20. *Postanovlenye Konstytutsyonnoho Suda Moldovu* Vol. 14 ot 02.05.2017 h. o tolvovany st. 11 Konstytutsyy (postoyannuy neytral'nyy) (Obrashchenye #37b/2014). [Decision of the Constitutional Court of Moldova No. 14 of 02.05.2017 on the interpretation of Art. 11 of the Constitution (permanent neutrality) (Appeal No. 37b/2014)]. Available at: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=613&l=ru>. 21. *Judgment of the Court of 14 October 1976*. – LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v Eurocontrol. – Reference for a preliminary ruling: Oberlandesgericht Düsseldorf – Germany. – Case 29-76. Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A61976CJ0029>. 22. *Kenyh (Konig) protyv Federatynnoy Respublyky Hermanyy. Sudebnoe reshenye ot 28 yuunya 1978 h.* [Federal Republic of Germany]. Available at: <http://www.echr.ru/documents/doc/2461483/2461483.htm>. 23. *Kurt (Kurt) protyv Turtsyy. Sudebnoe reshenye ot 25 maya 1998 h.* [Kurt against Turkey. Judgment of May 25, 1998]. Available at: http://europeancourt.ru/uploads/ECHR_Kurt_v_Turkey_25_05_1998.pdf.

Дата надходження: 17.06.2017 р.